

DIM 0220/2/13

**Wojewódzka Biblioteka Publiczna
im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie**

**INFORMACJA
O ORGANIZACJI i DZIAŁALNOŚCI
SIECI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO
w 2012 r.**

Sprawozdanie opisowe i tabele

opracowano wg wytycznych
Departamentu Mecenatu Państwa Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
(DMP/349/12/AG)

Lublin, luty 2013 r.

SPIS TRESCI

1. Stan i struktura bibliotek publicznych	3
2. Stan organizacyjny i działalność bibliotek powiatowych	4
3. Zbiory biblioteczne	8
4. Obsługa specjalnych grup użytkowników bibliotek	9
5. Pozabudżetowe źródła pozyskiwania środków	14
6. Inwestycje, modernizacje, zmiany w infrastrukturze	16

SPIS TABEL

1. Liczba bibliotek i filii bibliotecznych
2. Księgozbiory
3. Zbiory specjalne
4. Czytelnicy
5. Kadra bibliotekarska
6. Budżet bibliotek

1. Stan i struktura bibliotek publicznych

Województwo lubelskie dysponuje pełną siecią bibliotek stopnia podstawowego i powiatowego. W 2012 r. funkcjonowały 224 biblioteki (wraz z filiami to 594 placówki) w tym: w miastach 52, na wsiach 172. Odnotowano 47 bibliotek posiadających status samodzielnych instytucji kultury w miastach i 134 na wsiach.

W strukturach urzędu gminy funkcjonowała jedna biblioteka: GBP w Ułężu (pow. Ryki). Jest ona częścią struktury Zespołu Administracyjnego Placówek Oświaty i Kultury. **Siedem** filii funkcjonuje jako biblioteki **publiczno-szkolne**: Kępa, Kłodnica (GBP Borzechów), Przybysławice (GBP Garbów), Ciecierzyn, Dys (GBP Niemce), Bystrzyca Stara (GBP Strzyżewice) w powiecie Lublin ziemski oraz Poizdów (MGBP Kock) w powiecie Lubartów.

Liczba filii bibliotecznych wynosi 370, w tym w miastach 84, na wsiach 286.

W roku sprawozdawczym utworzono **pięć nowych filii**: Barwna – multimedialna biblioteka dla dzieci i młodzieży w MBP w Białej Podlaskiej; 3 filie w MBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie (w tym multimedialna BIBLIO z American Corner) oraz 1 filię w GPG Zamość w Żdanowie. Zlikwidowano 11 placówek filialnych: 2 w MBP w Białej Podlaskiej, 5 filii MGBP w Opolu Lubelskim (Komaszyce, Niezdów, ZOZ Opole Lubelskie, Skoków, Wandalin), 1 filię w Uściążu w GBP w Karczmiskach, powiat Opole Lubelskie, 1 filię w MBP we Włodawie, 2 filie w GBP w Adamowie (Bondyrz, Suchowola), w powiecie Zamość. Tylko jedna biblioteka w województwie lubelskim GBP w Lubyczy Królewskiej, powiat Tomaszów Lubelski wydzieliła się ze struktur ośrodka kultury, funkcjonuje jako samodzielna jednostka, uzyskując status instytucji kultury.

Biblioteki prowadziły **64 oddziały dla dzieci i 156 punktów bibliotecznych**, w tym 124 na wsi. Największą sieć punktów bibliotecznych odnotowano w powiatach Tomaszów Lubelski (21) i Puławy (19).

Jedna statystyczna placówka biblioteczna obsługiwała 3603 mieszkańców, z czego na wsiach – 2469, w miastach – 7600. Dostęp do książki jest zróżnicowany. W województwie lubelskim 58 gmin (27 %) nie prowadzi żadnej filii, a 56 gmin (26 %) tylko jedną placówkę. Stan ten jest wynikiem wieloletnich, niskich nakładów samorządów lokalnych na instytucje kultury oraz likwidacji filii.

2. Stan organizacyjny i działalność bibliotek powiatowych

Zadania powiatowe realizuje 9 samodzielnych bibliotek powiatowych i 12 bibliotek miejskich. Pełna sieć bibliotek stopnia powiatowego funkcjonuje od 5 lat. Z czterech bibliotek powiatów grodzkich: Lublin, Biała Podlaska, Chełm, Zamość – trzy ostatnie, na podstawie porozumienia, sprawują opiekę merytoryczną nad bibliotekami powiatów ziemskich.

Działy instrukcyjno-metodyczne funkcjonują w MBP w Białej Podlaskiej, ChBP im. Marii Pauliny Orsetti w Chełmie i MBP im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie (2-3 osobowe); w większości powiatów zadania instrukcyjne pełni jedna osoba. W bibliotekach powiatowych w Łęcznej i Hrubieszowie instruktorzy pracują na ½ etatu, natomiast w Lubartowie i w Rykach zadania instruktorskie realizują dyrektorzy.

W roku sprawozdawczym 20 starostw (bez miasta Lublin) przeznaczyło na biblioteki 2 291 167,91 zł, wzrost o 105 953 zł w stosunku do roku poprzedniego. Statystyczne starostwo finansowało bibliotekę w kwocie 114 558 zł – o ponad 6 tys. więcej niż w 2011 r.; natomiast 9 starostw, w których znajdują się samodzielne biblioteki powiatowe przekazało na ich prowadzenie 1 601 755,91 zł, średnio na bibliotekę ponad 177 972 tys. zł, zaś 11 samorządów finansowało zadania powiatowe w łącznej kwocie 689 412 zł, średnio 62 673 zł na placówkę. Oznacza to, że finansowanie bibliotek miejskich z funkcjami powiatowymi było średnio aż o 115 299 zł niższe (w 2011 roku było niższe o 103 tys.) niż finansowanie samodzielnych bibliotek powiatowych.

Najwyższe kwoty na samodzielne biblioteki powiatowe przeznaczyły starostwa w: Krasnymstawie – 298 350 zł (+13 359 zł), Puławach – 269 354 zł (+57 954 zł), Lublinie – 236 800 zł (+6 800 zł), Łęcznej – 191 352,91 zł (+5 352, 91 zł), Parczewie – 168 509 zł (+21 059 zł) - wzrosła w stosunku do ubiegłego roku kwota w Hrubieszowie – 165 000 zł (+20 000 zł).

Niewystarczające kwoty dla bibliotek na prowadzenie działalności powiatowej przeznaczyły starostwa w: Radzynie Podlaskim – 40 tys. zł, kwota utrzymana na poziomie ubiegłego roku, Włodawie – 41 120 zł (+200 zł), Janowie Lubelskim – 40 tys. (kwota zmniejszona o 2 tys.). Starostwo w Kraśniku zmniejszyło o 50% dotację na zadania powiatowe, z 91 tys. zł w 2011 roku na – 45 500 zł w 2012 r., został zlikwidowany 1 etat.

Struktura wydatków starostw na zadania powiatowe przedstawiała się następująco:

- Płace i pochodne – 1 716 933,45 zł (74,9%)
- Zakup zbiorów – 124 828,17 zł (5,4%)

- Delegacje do bibliotek – 9 345,10 zł (0,4%)
- Szkolenia powiatowe – 15 968,16 zł (0,7%)
- Publikacje – 64 933 zł (2,8%)

Pozostałe 15,8% wydatków to: utrzymanie bibliotek, doposażenie w sprzęt, materiały biblioteczne, prenumerata prasy. Istotne kwoty na wydanie publikacji i czasopism regionalnych otrzymały: Puławy – 44 833 zł i Parczew – 19 950 zł. Samodzielne biblioteki powiatowe pozyskały dodatkowe środki na realizację zadań w kwocie – 80 776,6 zł.

Warunki lokalowe zmieniły się dla: PBP w Rykach, która została przeniesiona do nowego lokalu (40 m²), usytuowanego w internacie ZSZ nr 1 w Rykach; MBP we Włodawie wróciła do zmodernizowanego budynku, zostało dobudowane poddasze dla części administracyjnej, przebudowane i na nowo zaaranżowane wnętrza agend bibliotecznych, wymienione wewnętrzne instalacje – elektryczna, wodnokanalizacyjna oraz centralnego ogrzewania. Zainstalowano także windę dla osób niepełnosprawnych. Inwestycja objęła również zagospodarowanie terenu przestrzennego wokół budynku, z uwzględnieniem zielonej architektury. Innowacyjnie zaaranżowane pomieszczenia biblioteczne obejmują przestrzeń 1170 m² trzykondygnacyjnego budynku, wyposażone w nowe meble, a także wysokiej klasy sprzęt komputerowy i elektroniczny, wraz z systemem zabezpieczeń.

Kadra pracowników PBP i bibliotek miejskich, pełniących funkcje powiatowe, liczyła w roku sprawozdawczym 45 osób. W grupie tej jest: 9 dyrektorów PBP, 24 instruktorów oraz 12 pracowników na stanowiskach merytorycznych i udostępniania. Dyrektor w PBP w Rykach jest zatrudniony na ½ etatu. Kadra ma odpowiednie przygotowanie zawodowe i długi staż pracy.

Biblioteki powiatowe: Lubartów, Lublin z., Puławy i Ryki, są placówkami instrukcyjno-metodycznymi, 5 pozostałych PBP, poza działaniami na rzecz bibliotek samorządowych, gromadzi i udostępnia zbiory czytelnikom.

Merytoryczna działalność bibliotek pełniących zadania powiatowe skupiała się na:

- Doskonaleniu organizacji bibliotek i ich współpracy
- Automatyzacji procesów bibliotecznych (Łęczna i Puławy – programy obejmujące sieć bibliotek w powiecie)
- Szkoleniu kadry
- Promocji literatury i regionalizmu

W bibliotekach powiatowych zarejestrowano 5 476 czytelników, najwięcej w PBP w Krasnymstawie – 2 141, w PBP w Łęcznej – 1 582. Czytelnicy wypożyczyli na zewnątrz 71 287 jednostek, w tym PBP w Krasnymstawie – 42 220 jednostek, statystyczny czytelnik

wypożyczył 13 jedn., prezencyjnie udostępniono 37 057 jedn., w tym w PBP w Krasnymstawie – 32 580 jedn.

Ważną formą doskonalenia zawodowego były szkolenia powiatowe, zorganizowano ich 77 (w 2011 r. – 99), średnio 4 w powiecie; najaktywniejsze były PBP: Lublin z. – 7 szkoleń, Hrubieszów – 6 szkoleń i Opole Lubelskie – 6 szkoleń; z pełniących funkcje powiatowe – Biłgoraj – 9 szkoleń.

Tematyka szkoleń dotyczyła bieżących problemów bibliotek, tj. nowelizacji ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej; procedur kontroli zarządczej i zasad prowadzenia dokumentacji, ochrony danych osobowych, kształtowania i organizacji księgozbiorów, warsztatu informacyjno-bibliograficznego, podnoszenia kompetencji cyfrowych, automatyzacji procesów bibliotecznych, instrukcji kancelaryjnej i archiwizacji dokumentacji bibliotecznej, prawa autorskiego. Na szkoleniach promowano literaturę, prezentowano różne formy działań kulturalno-edukacyjnych, zwłaszcza związane z rokiem J.I. Kraszewskiego, J. Korczaka oraz rocznice regionalne. Organizowano także wyjazdy szkoleniowe, pozwalające poznawać działalność i architekturę innych bibliotek, najczęściej odwiedzane były biblioteki miejskie w Białej Podlaskiej i we Włodawie.

Istotną rolę w pracy bibliotek odgrywają wyjazdy instruktorów wspomagające pracę i działalność bibliotek gminnych. Odnotowano 806 dni wyjazdowych, średnio 40 dni na powiat. Najaktywniejsze były biblioteki (ponad 60 wyjazdów) w: Tomaszowie Lubelskim, Hrubieszowie, Chełmie.

Zagadnienia dotyczące wyjazdów obejmowały:

- Organizacja biblioteki, analiza pracy – 156 dni
- Działalność popularyzatorska – 132 dni
- Dobór i selekcja księgozbiorów – 86 dni
- Komputeryzacja – 87 dni.

Biblioteki w Łęcznej i Puławach kontynuowały tworzenie powiatowych wirtualnych katalogów (środki z Funduszy Europejskich).

Większość bibliotek kontynuowała inicjatywy promujące czytelnictwo, m.in. konkursy o zasięgu powiatowym, warto przytoczyć:

- V edycja konkursu „Biblioteka Roku 2012 Powiatu Bialskiego” (Biała Podlaska)
- X edycja konkursu „Ocalić od zapomnienia ph. Podwórkowe wspomnienia” (Biała Podlaska)
- IV Bialski Festiwal Okołoliteracki „Trzymać się pióra” (Biała Podlaska)

- Wystawa objazdowa „Laureaci Literackiej Nagrody Nobla w latach 1901-2011” (Chełm)
- IV edycja Festiwalu Dziecięcej Radości „Rymy, rytmy i rysunki” (Kraśnik)
- Powiatowy konkurs literacki „Opolskie wierszowanie...” (Opole Lubelskie)
- konkurs czytelniczo-plastyczny „Wkomponuj Bolesława Prusa w pejzaż Nałęczowa” (Puławy)
- II Zjednoczenie Czytelnicze - ogólnopolska akcja promująca czytelnictwo w powiecie puławskim (Puławy)
- Powiatowy konkurs recytatorski poezji Anny Kamieńskiej (Świdnik)
- XII Powiatowy Festiwal Twórczości Dziecięcej „Przyjaciół gromadka Kubusia Puchatka – w 130.urodziny A. A. Milne” (Włodawa)
- VIII Konkurs Czytelniczy dla Słuchaczy UTW „Józef Ignacy Kraszewski – życie i twórczość” (Włodawa)
- Konkurs ekologiczny „Zadziwiający świat dzikich zwierząt Roztocza” (Zamość)

Wszystkie biblioteki powiatowe i pełniące funkcje powiatowych organizowały lokalne imprezy czytelnicze, spotkania z pisarzami, przeglądy literatury, wystawy, imprezy i konkursy. W 11 bibliotekach działały Dyskusyjne Kluby Książki, najaktywniejsze z nich w Chełmie, Świdniku, Tomaszowie Lubelskim i Włodawie.

***

Dział Instrukcyjno-Metodyczny WBP w Lublinie wspierał działalność bibliotek stopnia powiatowego, określając i realizując wojewódzką politykę biblioteczną, koordynując ogólnopolskie programy biblioteczne (PRB, Biblioteka+ Szkolenia dla bibliotekarzy, DKK, MAK+, O finansach... w bibliotece), sprawowano opiekę instrukcyjno-metodyczną i szkoleniową nad siecią placówek województwa.

Instruktorzy przepracowali w placówkach terenowych 408 dni. Koordynowano programy ogólnopolskie: 44 dni szkoleniowe w ramach PRB i Biblioteka+ Szkolenia dla bibliotekarzy, 20 dni w ramach projektu „O finansach... w bibliotece”, 26 dni szkoleń komputerowych. Pracownicy Działu przeprowadzili 15 dni szkoleniowych adresowanych do różnych grup bibliotekarzy z województwa lubelskiego.

Główne aspekty wsparcia instruktorów służyły: umacnianiu sieci bibliotek, poprawie organizacji pracy, wspieraniu w utrzymaniu stanu czytelnictwa, pomocy w pozyskiwaniu środków pozabudżetowych, pomocy w automatyzacji procesów bibliotecznych, kształtowaniu zbiorów, właściwej selekcji. Instruktorzy angażowali się w promocję różnych form edukacji kulturalnej, działalności informacyjnej, upowszechniania czytelnictwa, m.in. związanych

z Rokiem J. I. Kraszewskiego, J. Korczaka. Przygotowano konferencję „Ponadczasowość idei korczakowskich”; konkurs prasowo-czytelniczy „Kraszewski. Wielki nauczyciel czytania”, oraz wystawę objazdową „Żywot i sprawy Józefa Ignacego Kraszewskiego”, wystawa była prezentowana w 33 bibliotekach. Przeprowadzono prasowo-czytelniczy konkurs wiedzy Euro 2012 „Polska gola”; XVIII edycję Nagrody im. Anny Platto; wojewódzki program „Wzorowa Biblioteka Roku 2012”.

Na rzecz sieci pracowały także inne działy WBP: we współpracy z działem Naukowo-Wydawniczym redagowano kwartalnik informacyjno-metodyczny „Dostrzegacz Biblioteczny”. Dział Udostępniania przygotował wystawę objazdową „80 lat Związku Literatów w Lublinie”, wystawa była prezentowana w 13 bibliotekach, Dział Informacji i Promocji – wystawę objazdową „Bolesław Prus (1847-1912). 100. Rocznica śmierci”. Dział Bibliografii i Wiedzy o Regionie współrealizował szkolenia z zakresu tworzenia bibliografii w bibliotekach samorządowych. Dział Zakupu i Dystrybucji Materiałów Bibliotecznych zaopatrywał 179 placówek województwa w nowości wydawnicze wraz z kartami katalogowymi lub opisami bibliograficznymi na CD, przygotowanymi przez Dział Opracowania. Pracownia Plastyczna wspomagała realizację wystaw objazdowych, pomagała w projektowaniu i aranżacji wystroju nowych obiektów bibliotecznych. Dyrekcja i pracownicy WBP pomagali w rozstrzygnięciu trudniejszych problemów prawnych bibliotek, reagowali na informacje o zagrożeniu łączeniem lub likwidacją bibliotek. W grudniu została powołana Komisja ds. łączenia bibliotek.

3. Zbiory biblioteczne, czytelnictwo

Biblioteki publiczne województwa lubelskiego na koniec 2012 r. wykazały łącznie: **6 118 879** wol. księgozbioru, **4462** prenumerowanych czasopism oraz **286 400** jednostek inwentarzowych zbiorów specjalnych, zarejestrowanych w 95 bibliotekach. W stosunku do ubiegłego roku księgozbiory uległy zmniejszeniu o 120 031 wol.

W ciągu roku **przybyło 283 652 wol. książek w tym z zakupu 205 142 wol.** tj. o 12 404 wol. więcej niż w poprzednim roku. Zakup stanowi 72,3% ogółu wpływów. **Ze środków otrzymanych od BN (MKiDN – 1 158 691,00 zł) zakupiono 60 928 wol.** - o 7895 wol. więcej niż w 2011 r. (29,7 % ogółu zakupionych książek). **Środki organizatorów (2 980 242,50 zł) pozwoliły na zakup 143 308 wol.,** - o 4428 więcej, niż w 2011 r. Z innych źródeł 7 bibliotek pozyskało finanse na zakup 893 wol. Z dwóch głównych źródeł na zakup książek wydano 4 138 933,50 zł, co stanowi 5,4 % całego budżetu. Ponad 30 % nowości

wydawniczych zakupionych ze środków MKiDN stanowiły zbiory dla dzieci. Za łączną kwotę 194 754,30 zł zakupiono 7 678 jednostek inwentarzowych zbiorów specjalnych, w tym ze środków MKiDN – 699.

W ciągu roku ubyło 401 896 wol. (6,5 %), z czego **309 637 - w wyniku selekcji** (77 % ogółu wycofanych książek). Na liczbę ubytków składają się także księgozbiory 11 zlikwidowanych filii (pow. Biała Podlaska, Opole Lubelskie, Włodawa, Zamość), np. w MGBP w Opolu Lubelskim na polecenie organizatora przekazano do bibliotek szkolnych 13 904 woluminów ze zlikwidowanych dwóch filii bibliotecznych. Analogicznie w gminie Karczmiska na polecenie Urzędu Gminy księgozbiór filii w Uściążu 4 276 wol. przekazano lokalnemu stowarzyszeniu.

W sieci bibliotek publicznych województwa **zarejestrowano 385 015 czytelników**, tj. o 3 964 więcej niż rok wcześniej. Wskaźnik zasięgu czytelnictwa wynosi 17,9 %. Wzrost liczby czytelników zanotowano w 11 powiatach - łącznie o 9 723 czytelników. Największy wzrost wykazano w MBP w Lublinie – 6 743 czytelników oraz w powiecie kraśnickim – 616 osób. Najwyższy % zasięgu czytelnictwa zanotowano w miastach: Nałęczów (33,3), Biała Podlaska (31,4), Tomaszów Lubelski (28,9), Puławy (26,6).

Biblioteki województwa zarejestrowały łącznie **7 100 878 wypożyczeń do domu** oraz 475 584 udostępnień książek miejscu. **Aktywność czytelnicza w województwie wynosi 18,4 wypożyczeń/czytelnika**, średnia liczba wypożyczeń na 100 mieszkańców wyniosła 327. Największe spadki czytelnictwa odnotowano w CHBP w Chełmie (- 1415) /remont obiektu/ oraz w powiatach Tomaszów Lubelski (-534) i Opole Lubelskie (-472).

4. Obsługa czytelnicza specjalnych grup użytkowników

Biblioteki sieci wojewódzkiej od lat podejmują systematyczne działania na rzecz użytkowników specjalnej troski. Oprócz udogodnień w korzystaniu z księgozbiorów (w tym specjalistycznych) oraz przełamywania barier architektonicznych, proponują udział w życiu kulturalnym lokalnej społeczności. Działania te można realizować poprzez kształtowanie u bibliotekarzy właściwych postaw odnośnie tej grupy użytkowników i ich potrzeb oraz aktywizowanie bibliotek do podejmowania współpracy z miejscowymi domami pomocy, ośrodkami, stowarzyszeniami; prowadzenie punktów bibliotecznych; realizowanie projektów, grantów, konkursów; inspirowanie do podejmowania integracyjnych form pracy kulturalno-oświatowej;

- **zbiory (książka z dużą z czcionką, książka mówiona, e-booki):**

Stale uzupełniane są księgozbiory o książki z dużą czcionką dla osób słabo widzących, starszych. Posiadają je wszystkie biblioteki grodzkie, większość miejskich, miejsko-gminnych i miejsko-powiatowych, a od paru lat także coraz więcej gminnych. Oferta tych pozycji na rynku wydawniczym jest jednak bardzo zawężona i nie zaspokaja zapotrzebowania.

Systematycznie poszerzane są specjalistyczne księgozbiory o książki mówione oraz e-booki. Zbiorami takimi mogą się poszczycić biblioteki w większych miastach, ich filie i oddziały, choć tu również zauważa się zmiany – od paru lat wzrasta zainteresowanie tego rodzaju zakupami mniejszych placówek (lub wypożyczeniami międzybibliotecznymi). Najzasobniejsze są pod tym względem:

- biblioteki grodzkie (w Białej Podlaskiej, Chełmie, Lublinie, Zamościu);
- miejsko-powiatowe, miejsko-gminne (w Biłgoraju, Łęcznej, Opolu Lubelskim, Radzynie Podlaskim, Świdniku);
- miejskie (w Hrubieszowie, Kraśniku, Lubartowie, Łukowie, Puławach, Radzynie Podlaskim, Włodawie);

- **wyposażenie w sprzęt specjalistyczny, oprogramowanie:**

Specjalistyczny sprzęt do obsługi osób z dysfunkcją wzroku (do odsłuchiwania, z programem mówiącym oraz do powiększania obrazu, odczytywania pisma brajlowskiego) w województwie lubelskim posiadają tylko dwie placówki: Miejska Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie (multilektor, programy Window-Eyes, Dolphin-Lunar, EasyReader oraz skanery z oprogramowaniem OCR) oraz Ośrodek Czytelnictwa Niepełnosprawnych Książnicy Zamojskiej im. S.K. Zamoyskiego (autolektor, czytnik, radiomagnetofony).

- **dostosowanie architektoniczne:**

Biblioteki publiczne z całego województwa lubelskiego zabiegają o przystosowanie architektoniczne budynków i lokali bibliotecznych do obsługi osób niepełnosprawnych (wykonanie podjazdów, dostosowanie toalet, montaż wind). Dotyczy to szczególnie nowo budowanych, remontowanych i modernizowanych placówek – na koniec 2012 r. można było ich odnotować 75;

- **działania na rzecz tej grupy użytkowników (imprezy, konkursy, warsztaty, kursy i in.):**

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonuje ponad 50 bibliotek, które systematycznie pracują na rzecz czytelnictwa osób niepełnosprawnych, m.in. poprzez stałą współpracę ze szpitalami (filie bibliotek w: Lublinie, Łukowie, Puławach, Świdniku, Zamościu), zakładami opiekuńczo-leczniczymi (GBP w Milanowie, GBP w Milejowie oraz Filia w Łysołajach), ośrodkami szkolno-wychowawczymi, domami pomocy społecznej, warsztatami terapii zajęciowej, stowarzyszeniami (biblioteki grodzkie w: Białej Podlaskiej, Chełmie, Lublinie, Zamościu; biblioteki powiatowe, miejskie, miejsko-powiatowe, miejsko-gminne w: Bychawie, Bełżycach, Dęblinie, Hrubieszowie, Józefowie, Krasnymstawie, Kraśniku, Łukowie, Międzyrzeczu Podlaskim, Niedrzwicy Dużej, Parczewie, Piaskach, Poniatowej, Puławach, Radzyniu Podlaskim, Rykach, Świdniku, Tarnogrodzie, Tomaszowie Lubelskim, Włodawie; gminne w: Firleju, Gościeradowie, Kamionce, Kodniu, Piszczacu, Siedliszczu, Stoczku Łukowskim z/s w Starych Kobiątkach, Trzydniku Dużym).

Wiele bibliotek prowadzi cykliczne zajęcia dla osób starszych – współpracują z Klubami i Świetlicami Seniora; włączają się w organizację lub współorganizację spotkań opłatkowych dla seniorów, osób samotnych; prowadzą Dyskusyjne Kluby Książek, Kluby dla Czytelników Dorosłych READCOM, Klub Czytelników Niesłyszących; zacieśniane są kontakty z kołami emerytów Związku Nauczycielstwa Polskiego oraz Związkiem Emerytów, Rencistów i Inwalidów, kombatantami. Najaktywniejsze były tu biblioteki miejskie w: Białej Podlaskiej, Lublinie, Hrubieszowie, Józefowie, Konstantynowie, Nałęczowie, Parczewie, Piaskach, Puławach, Rykach, Stoczku Łukowskim, Tomaszowie Lubelskim. W grupie bibliotek gminnych wyróżniły się placówki w: Aleksandrowie, Borzechowie, Drelowie, Firleju, Gościeradowie, Jeziorzanach, Kamionce, Karczmiskach, Końskowoli, Krzczonowie, Mirczu, Ludwinie, Łaziskach, Łukowie z/s w Dąbiu, Urszulinie, Wilkowie, Zakrzówku.

Od lat biblioteki współpracują z Uniwersytetami Trzeciego Wieku, filiami LUTW (MGBP w Kocku, MBP w Krasnymstawie, M-GBP im. Z. Herberta oraz PBP w Łęcznej, MGPB w Opolu Lubelskim, MGBP w Parczewie, MGBP w Rykach, M-PBP im. A. Kamińskiej w Świdniku, MBP im. T. Zamoyskiego w Tomaszowie Lubelskim, MBP we Włodawie, Książnica Zamojska im. S.K. Zamoyskiego).

Przy MBP w Tomaszowie Lubelskim działa Tomaszowskie Centrum Biblioterapii.

W celu zapewnienia użytkownikom jak najlepszej obsługi wiele bibliotek włączyło się w projekty, programy, konkursy, np. „Akademia Orange dla Bibliotek”; „Kraszewski. Komputery dla bibliotek”; „Polska Cyfrowa Równych Szans”, „FunEnglish.pl”; „O finansach... w bibliotece”. Dzięki temu przeprowadzono szereg kursów obsługi

komputera, korzystania z internetu, nauki języków obcych dla osób starszych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wyróżniają się biblioteki miejskie, miejsko-powiatowe i miejsko-gminne: WBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie, w Biłgoraju, Chełmie, Dęblinie, Hrubieszowie, Józefowie, Lublinie, Łęcznej, Parczewie, Piaskach, Świdniku, Tarnogradzie; gminne: w Aleksandrowie, Firleju, Hańsku, Izbicy, Jezioranach, Łukowie z/s w Dąbiu, Krasnobrodzie, Krynicach, Miączynie, Mirczu, Nieliszu, Rossoszu, Spiczynie, Staninie, Sułowie, Tucznej, Uchaniach, Urszulinie, Zamościu.

Powszechna jest w całym województwie także akcja „Książka na telefon”, czyli udostępnianie książek niepełnosprawnym i seniorom za pośrednictwem członków rodziny, sąsiadów, opiekunów, stażystów, wolontariuszy, a także bibliotekarzy. We wszystkich bibliotekach użytkownikom specjalnej troski udzielana jest pomoc przy wyborze literatury. Dla ułatwienia dostępu czytelnikom do zbiorów i informacji, kilka bibliotek założyło punkty biblioteczne przy szpitalach, ośrodkach terapii zajęciowej, placówkach wychowawczo-oświatowych, Klubach Seniora.

Biblioteki prowadzą wiele działań kulturalno-oświatowych adresowanych do użytkowników specjalnej troski, aby ułatwić im uczestnictwo w kulturze oraz zapobiegać wykluczeniu społecznemu. Organizowane są konkursy, wystawy, spotkania z ciekawymi ludźmi, pisarzami, twórcami ludowymi, wycieczki, zajęcia tematyczne. Imprezy o najszerszym odbiorze: wystawa „Cztery pory roku” uczniów Specjalistycznego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 2 w Lublinie (WBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie); - IV Biały Festiwal Okołoliteracki „Trzymać się pióra” z Marianem Pilotem (MBP w Białej Podlaskiej); - wystawa „Budowanie świata akceptacji i tolerancji. Działalność Ośrodka Czytelnictwa Niepełnosprawnych”, „Twórczość ludowa bogactwem kultury i tożsamości narodu” oraz konkurs i wystawa pokonkursowa „Ptaki i zwierzęta to nasi przyjaciele” – prezentujące twórczość plastyczną osób niewidomych i niedowidzących (Książnica Zamojska); - seminarium „Biblioteka w służbie osobom specjalnej troski” (Książnica Zamojska); - konkurs recytatorski o zasięgu wojewódzkim „Poezja dziecięcej radości i młodzięcych marzeń” – „Świat marzeń i fantazji w wierszach Joanny Kulmowej” (MBP we Włodawie); - VIII konkurs czytelniczy dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku – „Józef Ignacy Kraszewski – życie i twórczość” (MBP we Włodawie); - turniej wiedzy „Rozgrzewka przed Euro 2012” (ChBP im. M.P. Orsetti w Chełmie); - IV Festiwal Dziecięcej Radości „Rymy, rytmy i rysunki” (MBP Kraśnik); - powiatowy „Przeгляд teatrów, kapel i śpiewaków ludowych” (PBP-CK Parczew);

- IX regionalny konkurs literacki im. A. Nosalskiego „Myśli w Słowa Zamknięte” oraz „Wielcy nieobecni” – Zaduszki literackie 2012 roku (MGBP Parczew);
- cykliczne zajęcia „Lubię książki”, „Dzień Bezpiecznego Internetu” (MBP w Międzyrzeczu Podlaskim);
- powiatowy „Festiwal Pieśni Patriotycznej” (GBP w Tuczej);
- powiatowy „X Przegląd Pieśni Religijnej Osób Niepełnosprawnych” oraz impreza „Kuchnia Łączy Pokolenia” (SOK BP w Komarowie);
- wieczór poświęcony J.I. Kraszewskiemu pt. „Pisarz przede wszystkim musi być synem swojego wieku” oraz wieczór poezji pt. „Dopóki ta kobieta” (M-PBP Świdnik);
- impreza plenerowa „Noc Świętojańska” (MBP Tomaszów Lubelski).

Największą liczbę obsługiwanych czytelników specjalnej troski rejestrują biblioteki: MBP w Białej Podlaskiej, MBP w Hrubieszowie, PBP w Krasnymstawie, MBP w Kraśniku, MBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie, PBP-CK w Parczewie, MGBP w Poniatowej, BM w Puławach, MBP im. Z. Przesmyckiego w Radzynie Podlaskim, M-PBP w Świdniku, MBP w Tomaszowie Lubelskim, MBP we Włodawie oraz Książnica Zamojska.

Oprócz w/w bibliotek, wyróżniających się w pracy na rzecz użytkowników specjalnej troski, należy również wymienić bardzo istotną rolę mniejszych bibliotek, których działalność jest równie ważna, lecz dostosowana do lokalnego środowiska oraz warunków materialnych, kadrowych czy lokalowych bibliotek. Wyróżniające się (ze względu na zasięg lub innowacyjność działań) biblioteki miejskie w: Józefowie, Nałęczowie, Opolu Lubelskim, Tarnogrodzie oraz gminne w: Aleksandrowie, Borzechowie, Firleju, Gościeradowie, Karczmiskach, Kodniu, Ludwinie, Łaziskach, Wilkowie.

Biblioteki publiczne są niezmiennie otwarte na współpracę z osobami starszymi i niepełnosprawnymi; bezpośrednią lub pośrednią opieką zostało objętych w ubiegłym roku blisko 14 tys. osób. Cztery filie MBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie (nr 13, 21, 27,31) otrzymały z rąk Prezydenta Miasta Lublin certyfikat „Miejsce Przyjazne Seniorom”.

Jeden z instruktorów Działu Instrukcyjno-Methodycznego WBP w Lublinie specjalizuje się w pracy na rzecz czytelnictwa osób niepełnosprawnych i seniorów, udzielając pomocy metodycznej i szkoleniowej zainteresowanym bibliotekom publicznym. Wspomaga merytorycznie i hospituje imprezy kulturalno-oświatowe. Promuje wydawnictwa o oddziaływaniu terapeutycznym oraz przeznaczone dla osób z różnymi dysfunkcjami. Od kilku lat współorganizuje zajęcia Zespołu Literacko-Radiowego Lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

5. Pozabudżetowe źródła pozyskiwania środków na działalność bieżącą i inwestycyjną – udział w programach, grantach itp.

W 2012 r. biblioteki województwa lubelskiego pozyskały środki zewnętrzne na inwestycje, wydawnictwa i działalność bieżącą. Poszukiwały różnorodnych źródeł finansowania w dostępnych programach. Szansą na dofinansowanie były zarówno środki pochodzące z projektów operacyjnych z budżetu Unii Europejskiej, Programu Rozwoju Bibliotek finansowanego ze środków Polsko – Amerykańskiej Fundacji Wolności, a także lokalnych grup działania.

Najwięcej środków biblioteki otrzymały w ramach dofinansowania z **Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013** działanie 413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju dla małych projektów”. W ramach tego programu placówki najczęściej otrzymywały środki na opracowanie i wydanie lokalnych monografii i albumów, organizację wydarzeń kulturalnych oraz na remonty lokali bibliotecznych i ich doposażenie. W sumie 21 bibliotek otrzymało dofinansowanie na realizację 28 projektów na łączną kwotę **417 397 zł.** GBP w Podedwórzcu, pow. Parczew, otrzymała 60 791 zł na wydanie publikacji: „Śladami przeszłości w Gminie Podedwórze”, „Cztery strony Gminy Podedwórze” i „Gmina Podedwórze w rysunku i malarstwie”. GBP w Wisznicach im. Kajetana Kraszewskiego, pow. Biała Podlaska na realizację 2 projektów: „Festiwal kultury i tradycji” oraz „Obchody Roku Józefa Ignacego Kraszewskiego” otrzymała 40 920 zł, natomiast GBP w Lubartowie otrzymała 37 689 zł na realizację 2 przedsięwzięć: wydanie albumu „Na nadwieprzańskim szlaku” oraz na wyposażenie części rekreacyjno-sportowej świetlicy wiejskiej w Lisowie.

Pieniądze z budżetu Unii Europejskiej trafiały do bibliotek także za pośrednictwem **Lokalnych Grup Działania**. Z tego źródła 5 bibliotek na realizację 6 projektów pozyskało **58 786 zł.** GBP w Stężycy, pow. Ryki, otrzymała z LGD „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej” 28 955 zł na zakup sprzętu nagłaśniającego oraz integrację społeczną poprzez organizację festynu „Dni Stężycy”.

W 2012 r. z programu MKiDN „**Kraszewski. Komputery dla bibliotek**” na zakup sprzętu komputerowego 23 biblioteki pozyskały łączną kwotę **198 400 zł.** Po 20 000 zł otrzymały: MBP w Kraśniku i MBP w Międzyrzeczu Podlaskim, pow. Biała Podlaska.

Ze środków MKiDN skorzystały także: MBP im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, która otrzymała **100 000 zł** na „zakup pierwszego wyposażenia BIBLIO –

multimedialnej biblioteki” z programu **Rozwój Infrastruktury Kultury** oraz MBP w Hrubieszowie, która z programu **Promocja kultury i czytelnictwa** uzyskała **6 460 zł** na obchody „90 lat Biblioteki Publicznej w Hrubieszowie”.

W 2012 r. biblioteki uczestniczące w **Programie Rozwoju Bibliotek** mogły ubiegać się o dofinansowanie w ramach programu „**Aktywna biblioteka**”, 22 biblioteki otrzymały łącznie **124 415 zł** na realizację 25 projektów.

Wiele bibliotek skorzystało z oferty **Akademia Orange dla bibliotek**, proponowanej przez Telekomunikację Polską S.A. Środki wykorzystywane były na pokrycie kosztów z tytułu opłat instalacyjnych, aktywacyjnych, abonamentowych oraz sprzętowych, niezbędnych do zapewnienia dostępu do Internetu w placówce głównej i filiach. Z programu skorzystało 69 bibliotek na łączną kwotę **93 689 zł**. Największą kwotę pozyskały: MGBP im. Faustyny Morzyckiej w Nałęczowie, pow. Puławy – 4 039 zł; MBP w Lubartowie – 3 600 zł; MBP w Łukowie – 3 569 zł; GBP w Chełmie – 3 089 zł i GBP w Hrubieszowie – 3 000 zł.

Firma Orange utworzyła i wyposażyła w sprzęt komputerowy i multimedialny **Pracownie Orange** w GBP w Firleju, pow. Lubartów i MBP w Radzynie Podlaskim. Wartość każdej z nich to ok. **30 000 zł**.

Z programu „**Równać szanse**” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności po 7 000 zł otrzymały: GBP w Krynicach i MGBP w Tyszowcach, pow. Tomaszów Lubelski.

GBP w Firleju, pow. Lubartów, pozyskała środki z **Europejskiego Funduszu Społecznego** – **40 100 zł** na projekt „Objazdowy Klub Integracji Międzypokoleniowej” oraz **16 000 zł** z **Fundacji PZU i Fundacji Dzieci i Młodzieży**.

Wiele bibliotek pozyskiwało także mniejsze kwoty z **Funduszu Antyalkoholowego**. Na ich tle wyróżnia się Książnica Zamojska im. Stanisława Kostki Zamoyskiego, która na projekt „Książka uczy, bawi, inspiruje” uzyskała **30 975 zł**.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie w 2012 r. pozyskała **270 200 zł** ze środków zewnętrznych (Program „Biblioteka+ Szkolenia dla bibliotekarzy” – 111 500 zł, Dyskusyjne Kluby Książki – 78 000 zł, Program Rozwoju Bibliotek – 75 000 zł, „O finansach... w bibliotece” – 5 700 zł).

6. Inwestycje, modernizacje, zmiany w infrastrukturze

W roku 2012 biblioteki podejmowały działania o charakterze inwestycyjnym, modernizacyjnym i wizerunkowym, łącznie 175 działań, co stanowi prawie dwukrotny wzrost w stosunku do roku ubiegłego.

Największą inwestycją w roku sprawozdawczym była przebudowa MBP we Włodawie w ramach projektu „Poprawa dostępności do zasobów Miejskiej Biblioteki Publicznej dla mieszkańców Włodawy” (koszt realizacji zadania – **4 420 367, 63 zł**, z tego **2 094 376 zł** stanowią środki pozyskane z Regionalnego Programu Operacyjnego).

W 25 miejscowościach odnotowano znaczącą poprawę warunków lokalowych, m.in.: Boby, Wysokie, Zakrzówek, Rzeczyca Książa, Kawęczyn, Wierzchowiska, Frampol, Wola Skromowska, Staroścín, Kock, Dominów, Turka, Białka, Głusk, Prawno, Stoczek, Krynka, Łaszczów, Gardzienice, Masów, Podedwórze, Sitno, Włodawa, Stare Kobiałki, Skrobów.

Remonty trwają w GBP w Goraju oraz adaptowane są nowe budynki dla bibliotek w Kurowie i Rejowcu Fabrycznym.

W województwie odnotowano **ponad 15 generalnych remontów budynków bibliotecznych** (m.in. filia GBP Modliborzyce w Stojeszynie Pierwszym, MGBP w Krasnobrodzie) i **ponad 50 modernizacji pomieszczeń bibliotecznych**, m.in. MBP w Józefowie. W WBP ze środków Organizatora wyremontowano dach i galerię wystawienniczą. W analizowanym okresie **2 biblioteki wykazały zwiększenie metrażu**, m.in. MBP w Terespolu – do 240 m². **10 bibliotek przeprowadziło modernizację zewnętrzną budynków**. Ponad 30 % bibliotek województwa zakupiło wyposażenie biblioteczne i sprzęt komputerowy.

Podsumowanie

Oceniając efekty działalności bibliotek województwa w 2012 r. można stwierdzić, że:

1. Zachowany został dotychczasowy stan sieci stopnia podstawowego natomiast ubyło 11 filii. Doskonalono organizację pracy bibliotek.
2. Zwiększył się dopływ nowości (7,6 wol./100 mieszkańców), zbiory poddawano intensywnej selekcji.

3. Odnotowano wzrost liczby czytelników o 3 964 w stosunku do roku ubiegłego, aktywność czytelników wynosi 18 wypożyczeń na 1 czytelnika.
4. Biblioteki województwa brały aktywny udział w projektach i małych grantach:
  - biblioteki uczestniczące w PRB otrzymały możliwość aplikowania do programów zaoferowanych przez 10 organizacji współpracujących z FRIS. W 50 projektach wzięło udział łącznie 33 biblioteki;
  - w konkursie grantowym dla uczestników PRB „Aktywna biblioteka” dofinansowanie na realizację 25 projektów 22 biblioteki otrzymało w łącznej kwocie 124 415 zł. Lubelszczyzna jest liderem w kraju pod względem udziału w projektach i programach ogólnopolskich. Warto także podkreślić, iż na 418 złożonych wniosków najwięcej punktów (97 na 100 możliwych) uzyskała aplikacja Gminnej Biblioteki Publicznej w Uchaniach.
  - w projekcie „O finansach w bibliotece” wzięło udział 12 bibliotek publicznych. Zrealizowano 78 spotkań w bibliotekach, wzięło w nich udział 218 seniorów, w wieku od 45 do 84 lat. Każda biblioteka przygotowała podsumowanie projektu w formie wizualnej (np. prezentacja, film) na konkurs organizowany przez FRIS i NBP. Jury nagrodziło 16 bibliotek wśród nagrodzonych było 4 biblioteki z województwa lubelskiego.
  - z programu Kultura+, z Priorytetu „Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek”, w 2012 r. w województwie lubelskim do użytku oddane zostały pierwsze biblioteki sfinansowane z programu. Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Kocku (pow. Lubartów), jako jedna z siedmiu bibliotek w kraju, uzyskała dofinansowanie na przystosowanie nowo wybudowanego lokalu dla potrzeb biblioteki w maksymalnej kwocie 1 000 000 zł. Gminna Biblioteka Publiczna w Lubartowie była jedną z trzynastu, które uzyskały dofinansowanie w III naborze w IV kwartale 2011 r. Przyznana kwota – 284 927,06 zł przeznaczono na przebudowę budynku dla filii bibliotecznej.
5. w związku z aktywnością bibliotek i udziałem w programach i projektach poprawiła się baza lokalowa i wyposażenie bibliotek, zmienia się pozytywnie ich wizerunek zewnętrzny, poprawia się jakość usług i zwiększa oferta dla czytelników.
6. systematycznie rozwija się automatyzacja procesów bibliotecznych. Przybywa bibliotek wypożyczających zbiory elektronicznie. Coraz więcej bibliotek pracujących w programie MAK 4.3 przechodzi do większych systemów (np. powiat Lubartów

do MATEUSZA, pow. Puławy do PROLIBA, inne do MAK+), dzięki czemu powiększają się zasoby katalogów elektronicznych bibliotek dostępnych *online*.

7. Nad organizacją i funkcjonowaniem wojewódzkiej sieci bibliotek czuwała WBP poprzez koordynację programów ogólnopolskich, organizację szkoleń, podejmowanie wojewódzkich inicjatyw kulturalno-oświatowych, wyjazdy do bibliotek, konsultacje oraz współpracę z bibliotekami (szczególnie powiatowymi) i samorządami poszczególnych stopni.